

Fylkesmannen i Troms
Postboks 6105
9291 TROMSØ

Deres ref.:
Saksbehandler: KHO
Vår ref.: 11/8164
Dato: 17.04.2012

Bruk av GPS som tiltak for observasjon etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9

Det vises til deres henvendelse av 30.11.2011, der det bes om en avklaring på om helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 gir rom for bruk av GPS som tiltak for observasjon i forbindelse med tjenesteutøving.

I helse- og omsorgstjenesteloven § 9-2 andre ledd er virkeområdet for hvilke tiltak som reguleres i kapitlet *tiltak som brukeren eller pasienten motsetter seg eller tiltak som er så inngripende at de uansett motstand må regnes som bruk av tvang eller makt*. Andre punktum presiserer at *bruk av inngripende varslingssystemer med tekniske innretninger skal alltid regnes som bruk av tvang eller makt etter reglene i kapitlet her*.

Bestemmelsen trekker opp den nedre grensen for det saklige virkeområdet for helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9. Alle tiltak som faller innenfor virkeområdet, slik det her er angitt, er å regne som tvang og makt, og kan bare benyttes dersom vilkårene for å utøve tvang og makt er oppfylt. Vurderingen av om et enkelt tiltak, herunder GPS, er å regne som tvang og makt må avgjøres etter en konkret helhetsvurdering, med utgangspunkt i momentene som følger av § 9-2 andre ledd.

I deres henvendelse vises det omtale av innretninger til bruk for observasjon og overvåkning i rundskriv IS-10/2004 side 38, hvor det står at slike tekniske innretninger faller utenfor det som regnes som varslingssystemer etter § 4A-2 annet ledd (nå § 9-2 annet ledd). Det kan likevel ikke slutes ut fra dette at innretninger til bruk for observasjon og overvåkning faller utenfor definisjonen av tvang og makt i § 9-2 annet ledd. Presiseringen av at inngripende varslingssystemer alltid er å regne som tvang og makt innebærer i denne sammenheng ingen positiv avgrensning av hvilke tiltak som kan være lovlige, men derimot en presisering av den nedre grense for hvilke tiltak som skal likestilles med tvangstiltak.

Tiltak til observasjon, peiling og overvåkning, herunder GPS, er ikke særskilt nevnt i loven. Slike tiltak må likevel normalt vurderes som mer inngripende enn tiltak som regnes som *inngripende varslingssystemer* etter § 9-2 annet ledd.

Det vises til uttalelser i Ot.prp. nr.58 (1994-1995) s. 26 der det uttales at *bruk av tekniske innretninger i observasjonshensikt må i seg selv regnes som inngripende*. Utgangspunktet må derfor være at bruk av tekniske innretninger til observasjon, peiling og overvåkning, herunder GPS, normalt må regnes som et *inngripende tiltak*, som uansett motstand må regnes som bruk av tvang og makt.

Det vises til omtale i forarbeidene til helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 i Ot.prp. nr. 57(1995-1996) s.14, der det fremgår at departementet vurderer at observasjon med tekniske innretninger sjelden vil tilfredsstillende vilkårene for bruk av tvang og makt. Tilsvarende vurdering kommer også frem i rundskriv IS-10/2004 s. 29, der det uttales at direktoratet antar at vilkårene for faglig og etisk forsvarlighet sjelden vil være oppfylt ved bruk av tekniske innretninger for observasjon/overvåkning. Det vises også til nyere tvangsregler i pasient- og brukerrettighetsloven kapittel 4A, som gjelder personer uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelp. Det åpnes her i § 4A-4 tredje ledd opp for bruk av varslingsteknologi, men Helsedirektoratet har i brev av 23. januar 2009 tolket reglene slik at de ikke åpner opp for bruk av GPS til bruk for oppsporing.

Som en oppfølging av NOU 2011: 11 *Innovasjon i omsorg*, arbeides det med å etablere klarere rettslige rammer for bruk av velferdsteknologiske tiltak som ledd i helse- og omsorgstjenesten.

Vennlig hilsen

Toril Lahnstein e.f.
divisjonsdirektør

Helga Katharina Haug
seniorrådgiver e.f.

Dokumentet er godkjent elektronisk

Tom Ragnar Pedersen

Deres ref.:
Vår ref.: 13/6357-2
Saksbehandler: Kjersti Hillestad Hoff
Dato: 10.09.2013

Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester – etterberegning - tilbakemelding fra Helsedirektoratet

Helsedirektoratet har mottatt din epost datert 19.7.2013 med spørsmål om å få hjelp til å finne frem til forarbeider til *forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester*. Videre ønskes direktoratets tolkning av § 3 sjette ledd om etterberegning av vederlag, herunder om bestemmelsen også gjelder i tilfeller der kommunen har begått en feil.

Helsedirektoratet kan ikke gå inn i den konkrete saken som det vises til i henvendelsen, men vil nedenfor gi generell veiledning om den aktuelle bestemmelsen. Vi viser også til rundskriv I-47/98 som gir veiledning i reglene.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/rundskriv/1998/i-4798.html?id=445627>

Det er ellers ikke publisert forarbeider til forskriften.

Reglene om ny beregning og etteroppgjør finnes i forskriften § 3 sjette ledd:

«Dersom beboerens økonomiske situasjon endrer seg vesentlig, eller tidligere vedtak viser seg å bygge på uriktige opplysninger, skal saken tas opp til ny vurdering. Viser skatteoppgjøret for foregående år at det ikke er beregnet riktig egenandel, skal det skje et etteroppgjør.»

Bestemmelsen gir kommunen adgang til å ta avgjørelsen om vederlagets størrelse opp til ny vurdering dersom *«beboerens økonomiske situasjon endrer seg vesentlig»* eller beregningen bygger på *«uriktige opplysninger»*. Dette innebærer at kommunene kan fatte nytt vedtak ut fra de nye opplysningene. Nytt vedtak får virkning fram i tid, men kan som hovedregel ikke gis tilbakevirkende kraft. Unntak fra dette gjelder hvis endringen er til beboers gunst eller hvis kommunen har gitt varsel om at det vil foretas endringer i vederlaget. I så fall kan endringen få virkning fra varselet ble gitt. I merknadene til forskriften (rundskriv I-1998-47) står det dessuten at en endring til ugunst kan gis tilbakevirkende kraft hvis beboeren bevisst har gitt uriktige opplysninger eller holdt tilbake opplysninger.

Helsedirektoratet - Divisjon primærhelsetjenester

Avdeling omsorgstjenester
Kjersti Hillestad Hoff, tlf.: 24163984

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050
Faks: 24 16 30 01 • Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

I § 3 sjette ledd siste punkt, jf. ovenfor, følger det at kommunen skal foreta etteroppgjør hvis skatteoppgjøret for foregående år viser at beregningene ble feil.

Vederlagsberegningen forhåndsstipuleres ut fra antatt inntekt og skatt, og kommunen får derfor først oversikt over endelig korrekt vederlagsbeløp når skatteoppgjøret foreligger. Det er derfor i de fleste tilfeller en forutsetning for å kunne komme frem til korrekt vederlag at kommunen kan foreta etteroppgjør med tilbakevirkende kraft når skatteligningen foreligger. Dersom det ved skattelikningen fremkommer opplysninger som kommunen ikke tidligere var kjent med, kan kommunen etter dette foreta et etteroppgjør. Det må imidlertid være en forutsetning at kommunen har fulgt de alminnelige saksbehandlingsreglene i forvaltningsloven, herunder at saken er utredet i samsvar med forvaltningsloven § 17.

Kommunen kan ikke kreve høyere vederlag enn det som følger av forskriften. Dersom skatteoppgjøret eller andre nye opplysninger viser at beboer har betalt for mye vederlag har kommunen derfor en plikt til å betale dette tilbake. Dersom det derimot viser seg at beboeren har betalt for lite i vederlag, har kommunen ingen plikt til å kreve beløpet etterbetalt, selv om forskriften skulle åpne for dette. Det kan f.eks. tas hensyn til vedkommendes betalingsmulighet, jf. forskriftens § 5 fjerde ledd. Ved vurderingen av om etterbetaling skal kreves bør det, slik direktoratet vurderer det, legges vekt på hensynet til forutberegnelighet for beboeren, herunder i hvilken grad vedkommende har hatt grunn til å innrette seg etter vedtaket, om kommunen har sørget for god informasjon om regelverket og mulighetene for at det kunne komme krav om etterbetaling.

Kommunens vedtak om etterberegning kan påklages til Fylkesmannen som er klageinstans.

Vi håper dette ga svar på Deres henvendelse.

Vennlig hilsen

Kristin Mehre e.f.
avdelingsdirektør

Kjersti Hillestad Hoff
seniorrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk